

Designing a cubic curriculum model for the Iranian educational system

Received: 2022/10/10
Accepted: 2022/10/20
Article type: Research Article
p.p = 75- 110
DOI:

Hamzeh Abar

Ph.D. student of
Curriculum Planning,
Department of Educational
Sciences, Roudehen Branch,
Islamic Azad University,
Roudehen, Iran
Hamzeh.abar@yahoo.com

Kourosh Parsa Moein

Assistant Professor, Department
of Educational Sciences, Faculty
of Educational Sciences and
Counseling, Roudehen Branch,
Islamic Azad University,
Roudehen, Iran. *(Responsible
Author)
koroushparsa@yahoo.com

Fattah Nazem

Associate Professor, Department
of Educational Sciences, Faculty
of Educational Sciences and
Counseling, Roudehen Branch,
Islamic Azad University,
Roudehen, Iran,
f_nazem@yahoo.com

Abstract

Context & purpose: The current research was carried out with the aim of designing a cube curriculum model for the Iranian educational system.

Method: This research was mixed in terms of purpose, application and type of research method. The current research has two statistical populations, the participants in the qualitative part were 15 experts in the field of culture and curriculum, who were selected by snowball sampling. The second population was 384 employees, managers and teachers of the Ministry of Education, who were selected according to a multi-stage cluster random sample. In the current research, in the qualitative section, the library study method was used to collect information, and in the Delphi section, a researcher-made questionnaire was used. The research tool was a questionnaire. The validity and reliability of the tools were confirmed and measured. Cronbach's alpha and composite reliability coefficient was above 0.7 for data analysis in the qualitative part of the present study, meta-composition and Delphi method was used in the quantitative part, on two descriptive levels (frequency indices, central tendency, dispersion and proportional diagrams). and inferential (confirmatory factor analysis and structural equation test) were used.

Findings: The results of the present study showed that the cubic curriculum includes 6 components which are: the degree of attention and emphasis of the cubic model curriculum to educational needs and goals, how to access learning resources, content, course materials, topics and themes, determination and organization Learning opportunities, learning-teaching methods and teaching methods (learning forms), factors related to human competencies (extracurricular) and finally evaluation in the study of achieving goals. Finally, a model was presented in the research that had good validity. **Conclusion:** Based on various researches, many and many factors play a role in the development of the cube curriculum, and by identifying these factors, we can provide the basis for the development of education for the future in the educational system.

Keywords: Educational system, curriculum, model design, integration, cubic curriculum, metacombination

Citation (APA):

Abar,H. Parsa moein, K. Nazem,F. (2022) Designing a cubic curriculum model for the Iranian educational system
[Quarterly journal of training in police sciences](#), 10(38), 75-110

طراحی الگوی برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران

چکیده

زمینه و هدف: پژوهش حاضر با هدف طراحی الگوی برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران انجام شده است.

روش: این پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از نظر نوع روش تحقیق، آمیخته بود. پژوهش حاضر دارای دو جامعه آماری است، مشارکت کنندگان در بخش کیفی ۱۵ نفر از صاحب نظران حوزه فرهنگ و برنامه درسی بودند که به صورت نمونه گیری گلوله برفی انتخاب شدند. جامعه دوم، ۳۸۴ نفر از کارمندان، مدیران و معلمان وزارت آموزش و پرورش بودند که با توجه به نمونه تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای، انتخاب شدند. در پژوهش حاضر در بخش کیفی برای جمع آوری اطلاعات از روش مطالعات کتابخانه‌ای و در بخش دلفی از پرسش‌نامه محقق ساخته استفاده شد. آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی بالای ۰٫۷ بوده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی پژوهش حاضر از روش فراترکیب و دلفی استفاده شد در بخش کمی نیز، در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شد.

یافته‌ها: یافته‌های حاصل از پژوهش حاضر نشان داد که برنامه درسی مکعبی شامل ۶ بعد که عبارتند از: میزان توجه و تاکید برنامه درسی مدل مکعبی به نیازها و اهداف آموزشی، نحوه دسترسی به منابع یادگیری، محتوا، مواد درسی، موضوعات و مضامین، تعیین و سازماندهی فرصت‌های یادگیری، شیوه‌های یادگیری-یاددهی و روش‌های آموزشی (اشکال یادگیری)، عوامل مربوط به شایستگی‌های انسانی (فرا درسی) و در نهایت ارزشیابی در بررسی تحقق اهداف می‌باشد. در نهایت مدلی در پژوهش ارائه شد که از اعتبار مناسبی برخوردار بود.

نتیجه‌گیری: بر پایه پژوهش‌های گوناگون، عوامل متعدد و فراوانی در توسعه برنامه درسی مکعبی نقش دارد که با شناسایی این عوامل می‌توان زمینه توسعه آموزش و پرورش برای آینده رادر سیستم آموزشی فراهم نمود.

واژگان کلیدی: سیستم آموزشی، برنامه درسی، طراحی الگو، تلفیقی، برنامه درسی مکعبی، فراترکیب

دریافت: ۱۴۰۱/۷/۲۰

پذیرش: ۱۴۰۱/۷/۲۸

نوع مقاله: پژوهشی

صص: ۷۵-۱۱۰

شناسه دیجیتال:

حمزه آبار

دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی،
گروه علوم تربیتی، واحد رودهن،
دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
Hamzeh.abar@yahoo.com

کوروش پارسا معین

گروه علوم تربیتی دانشکده
علوم تربیتی و مشاوره، واحد رودهن
دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
(نویسنده مسئول)
koroushparsa@yahoo.com

فتاح ناظم

دانشیار، گروه علوم تربیتی دانشکده
علوم تربیتی و مشاوره، واحد رودهن،
دانشگاه آزاد اسلامی، رودهن، ایران
f_nazem@yahoo.com

استناد (APA): آبار؛ حمزه. پارسا معین؛ کوروش. ناظم؛ فتاح. (۱۴۰۱). طراحی الگوی

برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران

آموزش در علوم انتظامی، ۱۰ (۳۸)، ۷۵-۱۱۰

این مقاله مستخرج از رساله دکتری
می‌باشد.

مقدمه

آموزش و پرورش در هر جامعه‌ای به عنوان یکی از مهم‌ترین بسترها و عرصه‌های اجتماعی شکوفایی استعدادها و قابلیت‌های فردی و اجتماعی افراد شناخته می‌شود. در هر جامعه، افراد از کودکی با این نهاد اجتماعی در ارتباط هستند. در فضای گسترده آموزش و پرورش، تغییرات و تحولات اساسی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی شکل می‌گیرد (نظری، جعفری‌نیا، گرگین و ماهینی، ۱۳۹۹).

امروزه هم‌گام با نهادینه شدن نقش آموزش و پرورش در توسعه جوامع، تلاش‌های بسیاری برای قانونمند کردن این فرایند خطیر آغاز شده و تعلیم و تربیت به شاخه‌های مختلفی تقسیم گردیده است. در این میان، علاوه بر عوامل مختلف و مؤثر بر تعلیم و تربیت، برنامه‌های درسی به عنوان قلب تپنده نظام آموزش و پرورش و ابزاری در جهت تحقق اهداف آموزش و پرورش مورد توجه بیش از پیش قرار گرفته است و بدین ترتیب برنامه ریزی درسی به یکی از حوزه‌های تخصصی و در عین حال بحث‌انگیز تعلیم و تربیت مبدل گردید (رستمی، ۱۴۰۰). اهمیت برنامه درسی در آموزه‌های دینی نیز مورد توجه قرار گرفته است. از دیدگاه اسلام واقعیت وجود انسان (بدن و نفس) محور اساسی برنامه‌ها چه درسی و چه غیردرسی است (امیرزاده و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۴).

برنامه درسی، در واقع، یکی از اصلی‌ترین ستون‌های الزامی در علوم تربیتی است و نقش بسیار ارزنده‌ای در عملکرد دانش‌آموزان دارد. این برنامه فرایندهای غیررسمی را نیز در بر گرفته است. برنامه درسی ظرفیتی است که کارکردهای چندگانه پیدا کرده است و می‌خواهد تمام رویدادهای آموزشی آشکار و پنهان و حتی عملیاتی را در خود جای دهد تا انتظارات آموزش و پرورش را برآورده سازد. برنامه درسی، را می‌توان به مثابه فرایندی دانست که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش را به هم می‌تند (گریمس^۱، ۲۰۲۰: ۱۳۲).

برنامه درسی امروز باید هدف آموزش و پرورش برای آینده باشد. اگر برنامه درسی عمدتاً به عنوان مجموعه‌ای از موضوعات دیده شود و وظیفه مریبان این است که مطالب را به فراگیران برسانند، تردید زیادی وجود دارد که آیا جوانان برای بسیاری از خواسته‌های موجود در آینده آینده کافی هستند (مهنام و همکاران، ۱۴۰۰: ۴۳). برنامه

درسی مورد انتظار دانش‌آموزان در دنیای امروز، برنامه‌ای است که ایشان را برای شهروندی آماده‌سازد (احمدی دستجردی و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۱۳). برنامه درسی باید از خصوصیات مختلف شخصی که در آینده ضروری است و استراتژی‌های یاددهی یادگیری که ممکن است بخشی جدایی‌ناپذیر از برنامه‌درسی باشد، استقبال کند (دهقانی، دیالمه و خوش صفت ۱۳۹۷).

بسیاری از محققان نتیجه می‌گیرند که برنامه درسی تمام یادگیری است که توسط مدرسه برنامه‌ریزی شده و هدایت می‌شود، خواه در گروه و هم به صورت جداگانه، در داخل یا خارج از مدرسه انجام شود. «برنامه درسی باید مدرسه را به جهان و جهان را به مدرسه بیاورد. این باید یک برنامه درسی اجتماعی باشد.» (رابرت^۱، ۲۰۲۱).

تلفیق برنامه درسی عبارت است از یک روش سازمان دهی مواد یادگیری مشترک یا مهارت‌های زندگی که برای همه شهروندان ضروری هستند و هدف آن این است که به دانش‌آموزان کمک کند تا یاد بگیرند چگونه در یک زندگی دموکراتیک مشارکت کنند (مودلی^۲، ۲۰۲۱).

به کمک مدل مکعبی در برنامه درسی می‌توان آنچه را که برنامه‌ریزان قصد دارند در برنامه درسی بگنجانند و یا در یکدیگر ادغام کنند جامه عمل پوشانید. مدل مکعبی میتواند چند بعدی بوده و هر بعد اندازه‌های متفاوت از سایر ابعاد دارد الگوی مکعبی (سه بعدی) برنامه درسی یک دیدگاه مترقی نسبت به برنامه درسی است که توسط رگ مطرح شده است. این الگو بر این اصل مبتنی است که برنامه درسی را باید به عنوان بیش از یک مجموعه‌ی صرف مواد درسی و فهرست دروس دید و یادگیری کودکان باید از طریق عوامل متعدد برانگیخته شود. این الگو دارای سه بعد است که عبارتند از: مواد و موضوعات درسی، موضوعات و مضامین برنامه‌های درسی، اشکال یاددهی و یادگیری الگوی مکعبی (سه بعدی) (ستینتاس و برون^۳، ۲۰۱۸).

1 Roberts

2 Moodley

3 Çetintaş Burun

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

پیشینه پژوهش

مطالعه اسناد، مدارک و برنامه درسی مکعبی سایر کشورها و مطالعات صورت گرفته در این زمینه که در مورد برخی از عناصر برنامه درسی انجام شده روند الگوهای برنامه درسی را مشخص می‌سازد. با توجه به موضوع تحقیق که در پی طراحی الگوی برنامه درسی مکعبی می‌باشد، تحقیقاتی از این سنخ در زمینه پیدا کردن الگوی مطلوب صورت گرفته است. قاسم پور خشکرودی (۱۴۰۰) در پژوهشی با عنوان «ارائه الگوی تدریس با رویکرد نوین در جهت آموزش تلفیقی» با بهره‌گیری از روش پژوهش نظریه‌ای، الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور طراحی شده است. کلید واژه‌ها: الگو، برنامه درسی، یادگیری خدمات‌محور، روش تدریس، ابتدایی در ادامه، عناصر اساسی برنامه درسی خدمات محور شامل اهداف، محتوا، رویکردهای یاددهی-یادگیری و ارزشیابی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختاریافته و تحلیل داده‌های حاصل تبیین شده است. در نهایت با بهره‌گیری از روش پژوهش نظریه‌ای، الگوی پیشنهادی برنامه درسی خدمات محور طراحی شده است. پژوهش غلامیان و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان روش‌های یاددهی-یادگیری برنامه‌درسی تلفیقی تربیت اجتماعی در دوره ابتدایی نشان می‌دهد که از رویکردهای یاددهی-یادگیری رشد حرفه‌ای استفاده از روش تدریس تلفیقی تربیت اجتماعی کودکان از درجه اهمیت و مورد استقبال بیشتری برخوردار بوده و با استفاده از روش همسال‌سنجی و نظرخواهی از والدین در ارزشیابی تربیتی فراگیران و اصطلاح روش‌های یادگیری و استفاده از راهبردهای یادگیری مشارکتی، تدریس تیمی، روش‌های حل مسئله، اکتشافی، پروژه، بحث و گفتگو و یادگیری خودهدایتی براساس رویکردهای سازنده‌گرایی و سایر رویکردهای ارائه شده در الگو و انجام فعالیت‌های شبیه‌سازی شده، کمترین ارزش را در این عنصر داشته است. پژوهش صفایی و همکاران (۱۳۹۹) با عنوان طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های تفکر خلاق برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی نشان می‌دهد بر اساس الگوی برنامه درسی طراحی شده مهارت‌های تفکر خلاق بر پایه سه مولفه اصلی دانش، نگرش و مهارت برای کودکان دبستانی تجدیدنظر در برنامه‌های معمول آموزش دانش‌آموزان و توجه بیش‌تر به عامل خلاقیت در برنامه‌های آموزشی ضرورت دارد. تحقق اهداف و

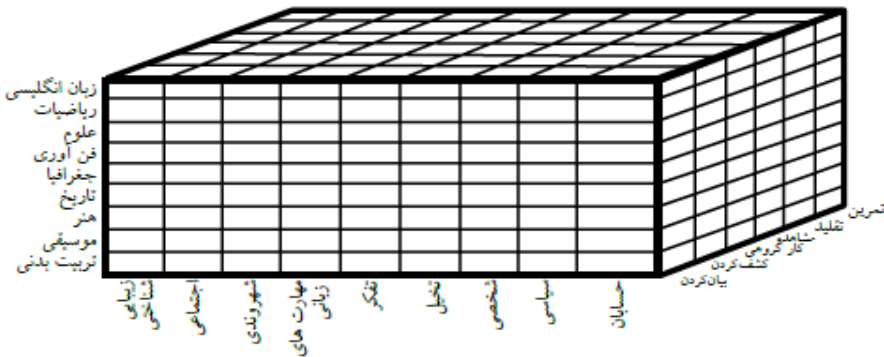
مطلوبیت‌های نظام آموزش عالی و در بطن آن برنامه‌های درسی مستلزم وجود اندیشه‌های نظام‌مند، هدفمند با مدیریتی توانمند و راهبردی در چشم انداز، رسالت و آرمان‌های نظام می‌باشد. عمومی و همکاران (۱۳۹۶) نیز با مطالعه پژوهش‌های انجام شده در بررسی برنامه ریزی چندبعدی از جنبه‌های مختلف و انجام پژوهش بررسی تأثیر آموزش و پرورش پیش دبستانی بر مبنای برنامه ریزی چند بعدی بر رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان (یکی از کلیدی‌ترین مهارت‌ها در عصر اطلاعات و ارتباطات) پیش دبستانی است. در هر سه مؤلفه مهارت‌های اجتماعی و نشانگری از تأثیر مثبت آموزش و پرورش پیش دبستانی بر مبنای برنامه ریزی چند بعدی بر رشد مهارت‌های اجتماعی کودکان در مقایسه با سایر روش‌های متداول است.

در بین پژوهش‌های انجام شده خارجی نیز، لینده موریو وهمکاران (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان مکعب تعامل: یک ابزار گفتگو برای طراحی، تسهیل و نظارت بر تحقیق و استراتژی‌های آموزشی درگیره این نتایج رسیدند. مکعب تعامل یک ابزار مفید برای پیمایش بافت پیچیده تمرینات درگیر است. اگر قرار است از این ابزار به‌عنوان یک ابزار گفتگو استفاده شود، مذاکره به معنای مشارکت و تصمیم‌گیری را در میان شرکت‌کنندگان در استراتژی‌های تعامل تسهیل کند. هدف هم کمک به طراحی یک محیط حمایتی برای ایجاد مشارکت‌هایی است که بر پایه مالکیت مشترک و یادگیری متقابل استوار است، و هم ایجاد ظرفیت برای انجام اقدامات مسئولیت پذیر تغییرمحور. استفان (۲۰۲۰) در مقاله‌ای تحت عنوان یک مدل درسی استرالیایی، برنامه درسی مکعبی عمودی را یک مدل برنامه درسی جایگزین برای برنامه درسی فعلی استرالیا را پیشنهاد می‌کند، که با روش تفکر سیستم پشتیبانی می‌شود. یک مدل بسیار انعطاف‌پذیر است که یادگیری فراشناختی و ارزیابی تکوینی (تشخیصی) را به عنوان یک پیوستار توسعه تقویت می‌کند.

مبانی نظری پژوهش

برنامه درسی مکعبی، یعنی برنامه درسی که توسط جامعه مدرسه ساخته و تحقق می‌یابد، باید به‌عنوان یک پدیده چند بعدی تحت تغییرات مداوم قابل کنترل باشد و تحقق دانش و اطلاعات کودکان در دنیای امروزه نامشخص و پیچیده به نظر می‌رسد. این مدل تعهد متقابل حوزه‌های یادگیری نسبت به ترویج و تحکیم آنچه مهم تشخیص

داده شده است را تجویز می‌نماید. رعایت دلالت این مدل در طراحی برنامه درسی ضمن اینکه با معنا و مفهوم تلفیق از نوع دانه تسییحی یا فرابرنامه درسی هماهنگ است واجد دلالت ظریف و مهم دیگری نیز هست. در حالی که در مدل فرابرنامه درسی تعداد معدودی مضمون یا ارزش برگزیده شده و به چنین جایگاه و منزلتی در بافت برنامه مفتخر می‌شوند، مدل مکعبی کل اهداف یادگیری را که تحقق آن‌ها از طریق کارکرد اولیه حوزه‌های یادگیری مختلف تعقیب می‌شوند واجد شرط و نامزد قرار گرفتن در چنین جایگاهی معرفی می‌نماید (اسپین^۱، ۲۰۲۰). در این صورت حقیقتاً هیچ فرصت تربیتی و آموزشی به اصطلاح معطلی در کل برنامه درسی باقی نمانده و بازدهی و بهره‌وری در آموزش و یادگیری به حد اعلا می‌رسد که اتفاقی میمون و سترگ است. مدل برنامه درسی مکعبی در شکل زیر قابل مشاهده می‌باشد.

شکل ۱: الگوی برنامه درسی مکعبی (رگ، ۱۹۹۷، ص ۳۰)

مدل مکعبی کل اهداف یادگیری را که تحقق آن‌ها از طریق کارکرد اولیه حوزه‌های یادگیری مختلف تعقیب می‌شوند واجد شرط و نامزد قرار گرفتن در چنین جایگاهی معرفی می‌نماید. (مهرمحمدی ۱۳۹۲)

به کمک مدل سه بعدی، طراحان، برنامه ریزان و معلمان آن چه را قصد دارند، می‌توانند در برنامه‌ی درسی بگنجانند و آنچه را مایل‌اند حذف نموده یا در یکدیگر ادغام کنند و آن چه را می‌خواهند مرتبط سازند. همان‌طور که در شکل فوق مشاهده می‌شود، سه بعد اصلی این مدل عبارت‌اند از دروس مانند ریاضیات، علوم، تاریخ، جغرافی و...، موضوعات و مسائل میان‌برنامه‌ای که بر رشد عمومی دانش‌آموزان اثر می‌گذارد، مانند

زبان، فکر، زیبایی‌شناسی، خلاقیت، مهارت اجتماعی و انواع فعالیت‌های یادگیری و روش‌های تدریس که به کار گرفته می‌شوند، مانند اکتشاف، مشاهده، کار گروهی. این مدل را می‌توان به طرق گوناگون مورد استفاده قرار داد (روپاینینی^۱، ۲۰۰۶). سه بعد اصلی می‌توانند به صورت مجزا یا با همدیگر مطالعه شوند و هر جزء را می‌توان برای مقصد خاصی در نظر گرفت. مثلاً ممکن است معلمی بخواهد که بداند چگونه خلاقیت کودکان رشد می‌یابد، لذا بررسی ویژه‌ای از کانال خلاقیت در بعد دوم، یعنی موضوعات صورت می‌گیرد. در این مدل هر خانه در واقع یک مکعب کوچک است. مثلاً یک معلم ابتدایی برای رشد زبان دانش‌آموزان خود ممکن است راه‌بردهای مختلفی را به کار ببندد. مانند: تشویق شاگردان به خواندن به صورت انفرادی یا با دیگران، عناوین متنوع داستانی، داستان خوانی معلم، شعر خواندن معلم، تشویق به استفاده از کتابخانه و... لذا کانال توانایی زبان، خانه‌های متعددی را در این مکعب سه بعدی پوشش می‌دهد (ادبیات، زبان) (علوم، زبان)، یا (جغرافی، زبان) که این موارد در کنار هم، بلوکی ایجاد خواهد کرد که استراتژی‌های تدریس و یادگیری را بوجود می‌آورد (ارسلان و کاسکون^۲، ۲۰۲۰).

معلمان و مدارس باید در طراحی یا اجرای یک برنامه درسی تصمیماتی در سطح راهبردی اتخاذ کنند. به‌طور مثال تصمیم‌گیری در مورد رشد شخصی، اجتماعی و اخلاقی فراگیران که آیا به‌عنوان درسی جداگانه طراحی گردد که البته اکثر مواقع این‌طور نیست. بلکه این کار، مسئولیت مشترک همه معلمان است که باید همه معلمان روش‌هایی را دنبال کنند که بتوانند به رشد شاگردان خود برای تبدیل به یک شهروند مفید کمک کند. پس رشد اجتماعی - اخلاقی به‌عنوان یک ویژگی شهروندی، که در بعد دوم مدل قرار دارد، از امتداد تمام دروس بعد اول عبور خواهد کرد. (وانتاسل و باسکا^۳، ۲۰۲۱).

در نظام آموزشی کشور ما، بعد اول، الزامی است؛ یعنی مواد درسی از پیش تعیین شده‌اند در مورد بعد دوم یعنی موضوعات میان‌برنامه‌ای، فرصت بیشتری برای مدارس وجود دارد تا مطابق تصمیم خود دست به عمل بزنند و بعد سوم جنبه قانونی کمتری دارند و معلمان می‌توانند روش‌های تدریس خود را مستقلاً تعیین کنند. معلمان هم

1 Rupainienė

2 Arslan & Coşkun

3 VanTassel-Baska & Baska

چنین می‌توانند برای مشاهده و بررسی زندگی کلاس خود به‌عنوان بخشی از رشد فردی و رشد حرفه‌ای خود از این مدل استفاده کنند. مدل سه‌بعدی برنامه درسی، با ایجاد پیوستگی بین دروس مختلف و موضوعات میان برنامه‌ای، بین وسعت و عمق تعادل ایجاد می‌کند. برای فراگیران کاملاً امکان‌پذیر است که چند درس را بخوانند و برخی از آن‌ها را با عمق بیشتری دنبال کنند. برنامه درسی پر از فرصت‌هایی است که نیل به هدفهای موردنظر را از طریق دروس مختلف فراهم می‌سازد. به‌طور مثال آموزش زیبایی‌شناسی فقط به درس هنر محدود نمی‌شود، سایر دروس مانند ادبیات، علوم، تاریخ و جغرافیا نیز می‌توانند این هدف را دنبال نمایند. مهارت شهروندی نیز، تنها منحصر به درس مطالعات اجتماعی نبوده، از طریق مواد درسی دیگر مانند تربیت بدنی، تاریخ و ادبیات نیز دنبال می‌شود.

بر اساس آنچه گفته شد، پژوهش حاضر بر آن است تا با ارائه الگویی جامع، برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران را طراحی و مورد واکاوی قرار دهد. به این سؤال اساسی پاسخ دهد که برای برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران چه الگویی می‌توان ترسیم کرد؟

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی توسعه‌ای است؛ زیرا برنامه درسی تدوین شده، در آموزش و پرورش کاربرد دارد و به توسعه علم و آموزش کشور کمک شایانی خواهد کرد. از نظر نوع روش آمیخته اکتشافی (کیفی- کمی) و نیز از طرح‌های تحقیق آمیخته اکتشافی می‌باشد. روش پژوهش حاضر، توصیفی- تحلیلی است.

پژوهش حاضر دارای دو جامعه آماری است، جامعه نخست صاحب‌نظران حوزه فرهنگ و برنامه درسی است که برای طراحی و تدوین برنامه درسی مکعبی از آن‌ها استفاده خواهد شد. جامعه دوم نیز کارمندان، مدیران و معلمان آموزش و پرورش هستند که برای اعتباربخشی به الگوی استخراجی از نظرات صاحب‌نظران از آن‌ها استفاده شد. از جامعه نخست، کیفی تعداد ۱۵ نفر از صاحب‌نظران به صورت نمونه‌گیری گلوله برفی انتخاب شدند.

از جامعه دوم کمی شامل بر ۳۸۴ نفر از کارمندان، مدیران و معلمان آموزش و پرورش به‌صورت نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای، انتخاب شدند که به تمام

اعضای جامعه پرسش نامه محقق ساخته ارائه شد. به دلیل اینکه حجم جامعه آماری زیاد و در سطح کشور پراکنده هستند روش مناسب برای نمونه گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای می‌باشد بر اساس تقسیم‌بندی استان‌ها که توسط وزارت کشور انجام شده است؛ کشور ایران به پنج منطقه تقسیم شده که از هر منطقه دو استان به صورت تصادفی انتخاب شده و از هر استان هم تعدادی کارشناس و معلم به صورت تصادفی انتخاب شد ابتدا از هر منطقه شمال، جنوب، غرب، شرق و مرکز به صورت تصادفی دو استان انتخاب شده و از هر استان دو شهر به صورت تصادفی و به طور کلی ۳۰ شهر انتخاب شد پس از انتخاب شهرها پرسش نامه الکترونیکی در گوگل فرم ساخته و به صورت پست الکترونیکی یا در پیام‌رسان‌های داخلی و خارجی بین کارکنان و معلمان توزیع شد.

در پژوهش حاضر در بخش کیفی برای جمع‌آوری اطلاعات مربوط به عملیات تحقیق و مباحث نظری مرتبط با موضوع از روش مطالعات کتابخانه‌ای (کتب و مقالات انگلیسی و فارسی، پایان‌نامه‌ها، سایت‌های اینترنتی و همچنین پرسش نامه محقق ساخته) استفاده شد. ابزار پژوهش در این گام پرسش نامه محقق ساخته به صورت طیف پنج‌گانه لیکرت می‌باشد. هر یک از خبرگان نظر خود را درباره میزان اهمیت شاخص‌های رتبه‌بندی علمی گروه‌های آموزشی از طریق متغیرهای کلامی (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) و با رویکرد فازی ابراز کردند.

همچنین در بخش کمی برای گردآوری اطلاعات مربوط به متغیرها از روش میدانی (پیمایشی) استفاده شد. در این پژوهش‌ها رایج‌ترین تکنیک جهت جمع‌آوری اطلاعات استفاده از پرسش‌نامه است. به این منظور یک پرسش‌نامه محقق ساخته تدوین شد. از آنجا که رایج‌ترین وسیله گردآوری اطلاعات در تحقیق پیمایشی، پرسش‌نامه می‌باشد. این پرسش‌نامه مشتمل بر ۸۵ سؤال و بر مبنای طیف لیکرت (خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم، خیلی کم) تدوین شده است. بنابراین ابزار اصلی که برای اندازه‌گیری و گردآوری اطلاعات در این پژوهش مورد استفاده قرار گرفته پرسش‌نامه محقق ساخته می‌باشد که سؤال‌های اضافی و تعدیل از گویه‌ها و مؤلفه‌های مرتبط با الگوی مفهومی تحقیق حاضر، پس از اصلاحات و بازنگری توسط استاد راهنما و مشاور آماده گردید.

روایی و پایایی ابزارها مورد تایید و سنجش قرار گرفت. اطلاعات مربوط به ابزار در جدول زیر قابل مشاهده می باشد:

جدول ۱- اطلاعات پرسش نامه و محاسبه روایی و پایایی ابزار

۶	۵	۴	۳	۲	۱	ASV	MSV	AVE	CR	ضریب آلفای کرونباخ	میزان توجه و تاکید برنامه درسی مدل مکملی به نیازها و اهداف آموزشی
---	---	---	---	---	۰,۷۴۱	۰,۳۲۰	۰,۸۹۵	۰,۵۶۲	۰,۷۳۲	۰,۷۸۹	نحوه دسترسی به منابع یادگیری، محتوا، مواد درسی، موضوعات و مضامین
---	---	---	---	۰,۸۲۱	۰,۷۲۱	۰,۰۱۲	۰,۷۴۱	۰,۵۹۸	۰,۷۱۲	۰,۷۲۱	تعیین وسبازماندهی فرصت های یادگیری
---	---	۰,۶۲۲	۰,۷۸۰	۰,۸۰۰	۰,۶۴۵	۰,۲۴۶	۰,۸۹۵	۰,۵۴۷	۰,۷۵۲	۰,۷۹۳	شیوه های یادگیری-یاددهی وروش های آموزشی (اشکال یادگیری)
---	۰,۶۸۹	۰,۵۷۲	۰,۶۳۴	۰,۷۸۸	۰,۶۱۱	۰,۰۴۹	۰,۷۳۲	۰,۵۶۳	۰,۷۳۲	۰,۷۵۱	عوامل مربوط به شایستگی های انسانی (فرا درسی)
۰,۷۱۶	۰,۵۹۲	۰,۴۳۸	۰,۵۹۹	۰,۷۵۳	۰,۵۵۱	۰,۴۴۴	۰,۸۹۵	۰,۶۹۸	۰,۷۱۲	۰,۸۲۵	ارزشیابی دربررسی تحقق اهداف

با توجه به جدول فوق می توان گفت: پایایی ابعاد مورد تائید است؛ زیرا آلفای کرونباخ و ضریب پایایی ترکیبی بالای ۰,۷ است و همچنین $AVE > 0.5$ است. روایی همگرا مورد تائید است، زیرا $CR > 0.7$ ؛ $CR > AVE$ ؛ $AVE > 0.5$ و همین طور روایی واگرا نیز مورد تائید است.

برای تجزیه و تحلیل داده ها در پژوهش حاضر از روش فراترکیب استفاده شد که نوعی مطالعه کیفی است که اطلاعات و یافته های استخراج شده از مطالعات کیفی دیگر

با موضوع مرتبط و مشابه را بررسی می کند. فراترکیب با فراهم کردن نگرشی نظام مند برای پژوهشگران از طریق ترکیب پژوهش های کیفی مختلف به کشف موضوعات و استعاره های جدید و اساسی میپردازد و با این روش، دانش فعلی را ارتقا می دهد و دید جامع و گسترده ای را در زمینه مسائل به وجود می آورد.

روش دلفی یکی از روش های تحقیق کیفی است که از آن به منظور دستیابی به اجماع در تصمیم گیری های گروهی استفاده می شود. در عمل، روش دلفی یک سری از پرسش نامه ها با دوره های متوالی به همراه بازخورد کنترل شده ای است که تلاش دارد به اتفاق نظر میان یک گروه از افراد متخصص درباره یک موضوع خاص دست یابد. معمولاً روش دلفی شامل مراحل اساسی زیر می باشد. در مرحله اول، مسئله پژوهش تعریف و بر این اساس ویژگی های لازم برای شرکت کنندگان در کار گروه دلفی تعیین می شود. سپس نامزدهای مشارکت در این کار گروه شناسایی و از آنان دعوت به عمل می آید. این مرحله با تعیین اعضای کار گروه به اتمام می رسد. مرحله دوم روش دلفی به تولید ایده در زمینه مسئله پژوهش اختصاص دارد. در این مرحله، اعضای کار گروه ایده های خود را درباره عوامل مرتبط با مسئله پژوهش ارائه می کنند. پژوهشگر با تحلیل و پالایش این ایده ها، حذف موارد تکراری و کاربرد واژگان یکسان، لیست نهایی عوامل مرتبط با مسئله پژوهش را استخراج می کند. در این مرحله ممکن است نظر اعضاء درباره عواملی خواسته شود که از پیش تعیین شده اند. در مرحله سوم، اعضای کار گروه میزان اهمیت عوامل را تعیین یا تعدادی از مهم ترین آنها را انتخاب می کنند. بر این اساس، تعداد عوامل به میزانی کاهش می یابند که کار با آنها قابل انجام باشد. در حقیقت این مرحله برای کاهش تعداد عوامل به تعداد قابل قبول برای ادامه کار انجام می شود.

داده های بخش کمی پس از جمع آوری وارد رایانه شده و با استفاده از نرم افزار spss در دو سطح توصیفی و استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در سطح توصیفی از شاخص های فراوانی، گرایش مرکزی، پراکندگی و نمودارهای متناسب و در سطح استنباطی نیز، برای بررسی میزان اهمیت هر یک از شاخص ها از دیدگاه کارشناسان از تحلیل عاملی تاییدی و آزمون معادلات ساختاری استفاده شد.

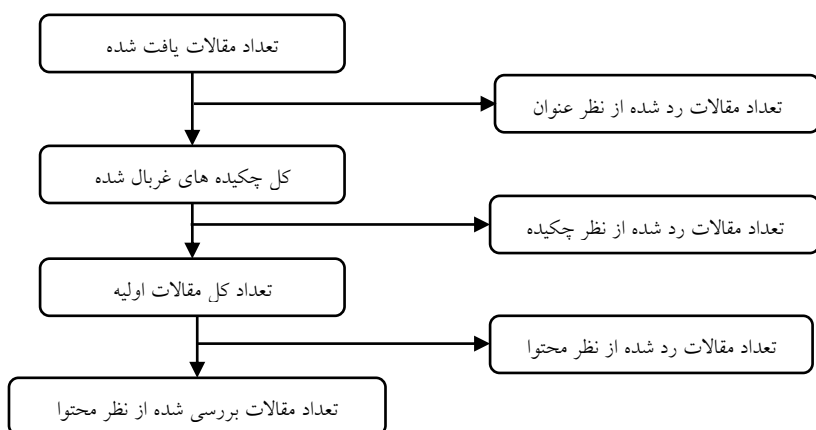
یافته‌های پژوهش

در ابتدا برای شناسایی مولفه‌های برنامه درسی مکعبی از روش فراترکیب و دلفی، استفاده شد. استفاده از روش فراترکیب برای شاخص‌های برنامه درسی با تاکید بر مدل مکعبی بدین صورت است که مشابه متاتحلیل و فراترکیب برای یکپارچه‌سازی چندین مطالعه به منظور ایجاد یافته‌های جامع و تفسیری استفاده می‌شود. در این تحقیق، فراترکیب طی ۷ مرحله صورت پذیرفته است.

مرحله اول، طرح سؤال پژوهش بود. برای تنظیم سؤال پژوهش از پارامترهای مختلفی مانند: جامعه مورد مطالعه، چه چیزی، چه موقع و چگونه روش استفاده می‌شود. در این پژوهش، سؤالات زیر مورد کنکاش قرار گرفت:

۱- مولفه‌های برنامه درسی با تاکید بر مدل مکعبی کدامند؟ و الگوی مناسب جهت ارزیابی این شاخص‌ها چگونه است؟

مرحله دوم، مرور سیستماتیک ادبیات پژوهش بود. در این مرحله، محقق جستجوی نظام مند خود را بر مقالات منتشر شده در ژورنال‌های مختلف متمرکز کرده و واژگان کلیدی مرتبط انتخاب شدند. به منظور پاسخگویی به سؤالات مطرح شده در مرحله اول اجرای فراترکیب، با استفاده از کلید واژه‌های فرهنگ، برنامه درسی و مدل مکعبی در پایگاه تخصصی googlescholar.com مقالات مرتبط مورد بررسی قرار گرفتند. در گام سوم، محقق به جمع‌آوری مقالات مناسب پرداخت و در هر بازبینی تعدادی از مقالات را رد کرد، که این مقاله‌ها در فرایند فراترکیب مورد بررسی قرار نگرفتند. در واقع مجموعه مطالعات منتخب چندین بار مورد بازبینی قرار گرفتند و در هر مرحله مقالات و متونی که با موضوع همخوانی ندارند حذف شدند. در پژوهش حاضر، فرایند بازبینی به صورت خلاصه در شکل ۱ نشان داده شده است.

شکل ۲. فرایند بازبینی برای انتخاب مقاله‌های مورد نظر

در این مرحله، به محض این که مقالات برای تناسب با پارامترهای مطالعه بررسی شدند، در قدم بعدی کیفیت روش شناختی مطالعه‌ها مورد ارزیابی قرار گرفت. هدف از این گام حذف مقاله‌هایی است که پژوهشگر به یافته‌های ارایه شده اعتمادی ندارد، بنابراین ممکن است مقاله‌ای که باید در ترکیب وجود داشته باشد را رد کند.

در مرحله چهارم، اطلاعات متون باقی مانده در فرآیند، به صورت خلاصه جمع آوری شدند. در سراسر فراترکیب، پژوهشگر به طور پیوسته مقالات منتخب و نهایی شده را، به منظور دستیابی به یافته‌های درون محتوایی مجزایی که در آنها مطالعه‌های اصلی و اولیه انجام می‌شوند، به طور مکرر مورد بررسی قرار داد. در این بخش از تحقیق، به بررسی تحقیقات مختلف در زمینه موضوع تحقیق پرداخته شده است. در این مرحله با استفاده از تحلیل ادبیات و متون تحقیق، شاخص‌های برنامه درسی مکعبی استخراج شدند. در این تحقیق با بررسی ۵۶ منبع تحقیقاتی به اشباع نظری دست پیدا شد و بررسی‌های بیشتر نتایج جدیدی به همراه نداشت.

با بررسی متون و منابع مورد نظر شاخص‌های زیر استخراج شدند.

جدول ۲: شاخص‌های برنامه درسی مکعبی

کد	شاخص	ردیف
L1	تدوین برنامه درسی و میزان توجه به زندگی و آینده تحقیق و تولید دانش جدید بهبود درک و شخصیت دانش‌آموزان پرورش افراد نخبه	۱

	توجه به دانش موضوعی معلمان توجه به سرگرمی و فراغت پاسخگوی نیازهای جامعه توجه به موضوعات و مضامین توجه به تغییر دانش آموز توجه به تغییر مدرسه توجه به تغییر معلم توجه به اصول اخلاقی نقش نظارتی معلم گسترش فرهنگ درگیری در یادگیری توسعه زبان و ارتباطات تجربه و تخصص معلمان موجب کاهش اضطراب تفکر خلاق در بین دانش آموزان و معلمان رشد صلاحیت‌های شخصیتی	
L2	توانایی معلم در به کارگیری منابع و محتوای آموزشی	۲
L3	تجسم منابع دیداری در به کارگیری منابع یادگیری	۳
L4	استقلال برای تالیف محتوای درسی و آموزشی	۴
L5	انعطاف‌پذیری شرایط محیطی و اجتماعی	۵
L6	به کارگیری تکالیف نوشتاری برای یادگیری دانش آموزان	۶
L7	گسترش قدرت درک و تخیل	۷
L8	یادگیری مادام‌العمر	۸
L9	سطح علمی مواد تعلیمی متناسب با نیاز دانش‌آموز - ابزارها و تکنولوژی و تقویت ارتباط و تعامل	۹
L10	توجه به فناوری	۱۰
L11	درک و شناخت از شیوه‌های استفاده و به کارگیری منابع	۱۱
L12	توانایی‌های ذهنی-جسمی	۱۲
L13	توجه به فکر بصری	۱۳
L14	ایجاد انگیزه و ترغیب در تولید محتوا	۱۴
L15	ارزش‌های حاکم بر جامعه	۱۵
L16	تقویت رشد فردی و اجتماعی	۱۶
L17	موازی‌سازی دروس مختلف - سمت‌دهی یادگیری فعال دانش‌آموزان	۱۷
L18	توسعه فعالیت‌های خلاق	۱۸
L19	انعطاف‌پذیری در فضای کلاس درس	۱۹
L20	مرتبط کردن یادگیری معنی‌دار دانش‌آموزان با زندگی واقعی	۲۰
L21	پرورش انضباط ذهنی در دانش‌آموزان	۲۱
L22	مشارکت فعال دانش‌آموزان در فرایند یادگیری	۲۲

L23	انتخاب محتوا در جریان یادگیری از سوی معلم و دانش‌آموز	۲۳
L24	توانایی‌های فنی معلم درس‌مانده‌ی	۲۴
L25	درک و شناخت شیوه‌های یادگیری و کاهش اضطراب	۲۵
L26	توسعه فرایندهای فکری و یادگیری	۲۶
L27	برنامه‌ریزی مشارکتی توسط دانش‌آموز و معلم	۲۷
L28	ابعاد روان شناختی تدریس	۲۸
L29	تناسب با زمان و فضای آموزشی	۲۹
L30	ضرورت انتقال راحت پیام بین یادگیرندگان و معلم	۳۰
L31	توجه به شرایط و نشانه‌های متنوع آموزشی	۳۱
L32	انصاف و عدالت در به‌کارگیری روش‌های تدریس با توجه به تفاوت‌های فردی	۳۲
L33	متناسب با ارتباط با زندگی	۳۳
L34	کاهش اختلاف بین موفقیت و توانایی	۳۴
L35	مشارکت در بحث‌ها	۳۵
L36	تلفیق محتوا و مهارت‌ها	۳۶
L37	گسترش رشد فردی و اجتماعی	۳۷
L38	تربیت شهروندی	۳۸
L39	زیبایی‌شناسی - رشد سیاسی	۳۹
L40	سواد زیست محیطی	۴۰
L41	تربیت محوری	۴۱
L42	تربیت اسلامی	۴۲
L43	افزایش سطح زندگی	۴۳
L44	به‌کارگیری ارزش‌ها و الگوهای رفتاری	۴۴
L45	توجه به توان ذهنی - جسمی دانش‌آموز	۴۵
L46	استفاده از تجربیات دانش‌آموزان	۴۶
L47	توجه به بازخوردهای مناسب از نتیجه ارزیابی	۴۷
L48	به‌کارگیری راهبردها و ابزارهای گوناگون	۴۸
L49	راهکارهایی برای نظارت برنامه درسی	۴۹
L50	تدوین طرح‌های متنوع و مناسب	۵۰
L51	تناسب راهبردهای ارزشیابی با اهداف یادگیری	۵۱
L52	توجه به منابع و مواد آموزشی عادلانه	۵۲
L53	استفاده از معلمان در تالیف کتب درسی	۵۳
L54	رشد ابعاد عاطفی دانش‌آموزان	۵۴
L55	توسعه رشد فردی	۵۵
L56	توجه به تجربیات یادگیری دانش‌آموز	۵۶

مرحله پنجم، تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌ها بود. در طول تجزیه و تحلیل، پژوهشگر موضوعاتی را جستجو کرد که در میان مطالعه‌های موجود در فراترکیب پدیدار شده‌اند. این مورد به عنوان بررسی موضوعی شناخته می‌شوند. در پژوهش حاضر، ابتدا تمام عوامل استخراج شده از مطالعه‌ها به عنوان کد (مؤلفه‌ها) در نظر گرفته شده و سپس با در نظر گرفتن مفهوم هر یک از این کدها، آن‌ها را در یک مفهوم مشابه دسته‌بندی کرده تا به این ترتیب مفاهیم پژوهش شکل داده شود. در این تحقیق جهت غربال‌سازی شاخص‌ها از تکنیک دلفی بهره گرفته شد. در مرحله اول دلفی تمامی شاخص‌های مستخرج از ادبیات تحقیق میانگین بالای ۴ توسط خبرگان کسب کردند. همچنین در این مرحله و در بخش پرسش‌نامه باز، ۹ شاخص توسط خبرگان معرفی شد.

جدول ۳: شاخص‌های پیشنهادی خبرگان در فرایند دلفی

شاخص‌های پیشنهادی خبرگان
توسعه فردی واجتماعی
نزدیک بودن به اهداف آموزشی
نوجه غنای فرهنگی علمی
چشم اندازها و مبانی ارزشی آموزش و پرورش
کمک به رفع نیازهای یادگیری
درکی نیازهای رشد عاطفی دانش‌آموزان
برابری جنسیتی در دسترسی به تکنولوژی
افزایش درک دانش‌آموزان از زندگی و تعامل با جهان
تنوع فرهنگی نظام آموزشی

در مرحله دوم نیز هیچ یک از شاخص‌ها حذف نشدند و با احتساب شاخص‌های پیشنهادی، ۸۵ شاخص برای مدل تحقیق معرفی شد. جهت اطمینان از نهایی شدن شاخص‌ها، فرایند دلفی در دور سوم تکرار شد. همچنین، شاخص‌های تحقیق با تکرار راند سوم دلفی میانگین بالای ۴ کسب کرده و هیچ شاخصی از دور دوم دلفی حذف نشد. در نتیجه ۸۵ شاخص از فرایند دلفی استخراج شد.

مرحله ششم فراترکیب، کنترل کیفیت بود. در این پژوهش، رویه‌های زیر برای حفظ کیفیت مطالعه در نظر گرفته شده است:

- ۱- در سراسر تحقیق، تلاش شده تا با فراهم کردن توضیحات روشن و واضح برای گزینه‌های موجود در تحقیق گام‌های اتخاذ شده برداشته شود؛

۲- جهت جستجوی مقالات مرتبط از هر دو راهکار جستجوی الکترونیک و دستی استفاده شده است؛

۳- از روش‌های کنترل کیفیت استفاده شده در مطالعه‌های تحقیق کیفی اصلی در این تحقیق بهره گرفته شده است؛

۴- برای ترکیب مطالعات اصلی، از ابزار برنامه مهارت‌های ارزیابی حیاتی بهره گرفته شده است؛

همچنین در این مرحله به منظور کنترل کیفیت ابعاد به دست آمده از نظرات ۱۵ نفر از خبرگان و کارشناسان جهت اعلام نظر در رابطه با شاخص‌های استخراج شده بهره گرفته شده است. با توجه به اینکه شاخص‌ها از منابع معتبر و علمی استخراج شدند، در نتیجه از نظر خبرگان نیز مورد تایید اعلام شدند.

همچنین در این تحقیق به منظور کنترل مفاهیم استخراجی، از مقایسه نظر پژوهشگر با یک خبره استفاده شده است. شاخص کاپا بین صفر تا یک نوسان دارد و هرچه مقدار سنج به عدد به یک نزدیک‌تر باشد، نشان می‌دهد توافق بین رتبه دهندگان وجود دارد. مقدار شاخص با استفاده از نرم‌افزار SPSS در سطح معناداری $0/000$ عدد $0/31$ محاسبه شد. با توجه به کوچک تر بودن عدد معناداری از $0/05$ فرض استقلال کدهای استخراجی رد می‌شود. همچنین، استخراج کدها پایایی مناسبی داشته است.

مرحله هفتم، ارائه یافته‌ها بود. در این مرحله از روش فراترکیب، یافته‌های حاصل از مراحل قبل ارایه می‌شوند. مقالات انتخاب شده از سوی پژوهشگر به دقت مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات مورد نیاز بر اساس هدف اصلی تحقیق شناسایی شدند. ترکیب یافته‌ها و همچنین مدل اصلی تحقیق پس از اعمال نظر خبرگان حوزه مورد نظر به صورت جدول زیر است.

سؤال: مولفه‌های برنامه درسی مکعبی با ترکیب روش فراترکیب و دلفی کدام‌اند؟
جدول ۴: ابعاد و گویه‌های برنامه درسی براساس الگوی مکعبی

ابعاد	گویه‌ها
میزان توجه و تاکید برنامه درسی مدل مکعبی به نیازها و اهداف آموزشی (C1)	تدوین برنامه درسی و میزان توجه به زندگی و آینده
	تحقیق و تولید دانش جدید
	توسعه فردی و اجتماعی
	نزدیک بودن به اهداف آموزشی
	توجه غنای فرهنگی علمی
	چشم اندازها و مبانی ارزشی آموزش و پرورش
	کمک به رفع نیازهای یادگیری
	درکی نیازهای رشد عاطفی دانش‌آموزان
	برابری جنسیتی در دسترسی به تکنولوژی
	افزایش درک دانش‌آموزان از زندگی و تعامل با جهان
	تنوع فرهنگی نظام آموزشی
	بهبود درک و شخصیت دانش‌آموزان
	پرورش افراد نخبه
	توجه به دانش موضوعی معلمان
	توجه به سرگرمی و فراغت
	پاسخگوی نیازهای جامعه
	توجه به موضوعات و مضامین
توجه به تغییر دانش‌آموز	
توجه به تغییر مدرسه	
توجه به تغییر معلم	
نحوه دسترسی به منابع یادگیری، محتوا، مواد درسی، موضوعات و مضامین (C2)	توانایی معلم در به کارگیری منابع و محتوای آموزشی
	تجسم منابع دیداری در به کارگیری منابع یادگیری
	استقلال برای تالیف محتوای درسی و آموزشی
	انعطاف پذیری شرایط محیطی و اجتماعی
	به کارگیری تکالیف نوشتاری برای یادگیری دانش‌آموزان
	گسترش قدرت درک و تخیل
	یادگیری مادام العمر

سطح علمی مواد تعلیمی متناسب با نیاز دانش آموز	تعیین وسازماندهی فرصت‌های یادگیری (C3)
توجه به فناوری	
درک وشناخت از شیوه‌های استفاده وبه‌کارگیری منابع	
توانایی‌های ذهنی-جسمی	
ابزارها و تکنولوژی و تقویت ارتباط و تعامل	
توجه به فکر بصری	
ایجاد انگیزه و ترغیب در تولید محتوا	
ارزش‌های حاکم بر جامعه	
توجه به اصول اخلاقی	
تقویت رشد فردی و اجتماعی	
موازی سازی دروس مختلف	
توسعه فعالیت‌های خلاق	
انعطاف پذیری در فضای کلاس درس	
مرتبط کردن یادگیری معنی دار دانش آموزان با زندگی واقعی	شیوه‌های یادگیری-یاددهی و روش‌های آموزشی (اشکال یادگیری) (C4)
پرورش انضباط ذهنی در دانش آموزان	
مشارکت فعال دانش آموزان در فرایند یادگیری	
سمت دهی یادگیری فعال دانش آموزان	
انتخاب محتوا در جریان یادگیری از سوی معلم و دانش آموز	
توانایی‌های فنی معلم درس‌سازماندهی	
درک و شناخت شیوه‌های یادگیری و کاهش اضطراب	
توسعه ی فرایندهای فکری و یادگیری	
برنامه ریزی مشارکتی توسط دانش آموز و معلم	
نقش نظارتی معلم	
گسترش فرهنگ درگیری در یادگیری	
ابعاد روان شناختی تدریس	
تناسب با زمان و فضای آموزشی	
توسعه زبان و ارتباطات	
تجربه و تخصص معلمان موجب کاهش اضطراب	
تفکر خلاق در بین دانش آموزان و معلمان	

ضرورت انتقال راحت پیام بین یادگیرندگان ومعلم		
توجه به شرایط ونشانه‌های متنوع آموزشی		
انصاف وعدالت در به‌کارگیری روشهای تدریس با توجه به تفاوت‌های فردی		
متناسب با ارتباط با زندگی		
کاهش اختلاف بین موفقیت وتوانایی		
مشارکت در بحث ها		
تلفیق محتوا ومهارتها		
گسترش رشد فردی واجتماعی		
تربیت شهروندی		عوامل مربوط به شایستگی‌های انسانی (فرا درسی) (C5)
زیبائی‌شناسی		
رشد سیاسی		
سواد زیست محیطی		
رشد صلاحیت‌های شخصیتی		
تربیت محوری		
تربیت اسلامی		
افزایش سطح زندگی		
بکارگیری ارزشها و الگوهای رفتاری		
توجه به توان ذهنی -جسمی دانش‌آموز	ارزشیابی در بررسی تحقق اهداف (C6)	
استفاده از تجربیات دانش‌آموزان		
توجه به بازخوردهای مناسب از نتیجه ارزیابی		
بکارگیری راهبردها و ابزارهای گوناگون		
راهکارهایی برای نظارت برنامه درسی		
تدوین طرح‌های متنوع ومناسب		
تناسب راهبردهای ارزشیابی باهدف یادگیری		
توجه به منابع ومواد آموزشی عادلانه		
استفاده از معلمان در تالیف کتب درسی		
رشد ابعاد عاطفی دانش‌آموزان		
توسعه رشد فردی		
توجه به تجربیات یادگیری دانش‌آموز		

در ادامه بخش کمی پژوهش، بارهای عاملی مورد سنجش قرار گرفت.

جدول ۵: بار عاملی و معناداری گویه‌های پژوهش

معناداری	بار عاملی	گویه ها	معناداری	بار عاملی	ابعاد
۳,۳۹	۰,۳۷	تدوین برنامه درسی و میزان توجه به زندگی و آینده	۴,۰۲	۰,۳۳	میزان توجه و تاکید برنامه درسی مدل مکعبی به نیازها و اهداف آموزشی (C1)
۲,۲۹	۰,۳۳	تحقیق و تولید دانش جدید			
۳,۳۱	۰,۴۸	توسعه فردی و اجتماعی			
۲,۵۶	۰,۳۳	نزدیک بودن به اهداف آموزشی			
۲,۲۹	۰,۴۱	توجه غنای فرهنگی علمی			
۲,۱۷	۰,۳۱	چشم اندازها و مبانی ارزشی آموزش و پرورش			
۲,۲۶	۰,۵۲	کمک به رفع نیازهای یادگیری			
۲,۵۷	۰,۴۸	درکی نیازهای رشد عاطفی دانش آموزان			
۳,۷۷	۰,۵۵	برابری جنسیتی در دسترسی به تکنولوژی			
۴,۴۶	۰,۵۷	افزایش درک دانش آموزان از زندگی و تعامل با جهان			
۳,۸۹	۰,۵۱	تنوع فرهنگی نظام آموزشی			
۷,۱۵	۰,۳۹	بهبود درک و شخصیت دانش آموزان			
۹,۴۳	۰,۴۷	پرورش افراد نخبه			
۲,۳۵	۰,۴۳	توجه به دانش موضوعی معلمان			
۷,۷۲	۰,۴۱	توجه به سرگرمی و فراغت			
۸,۴۰	۰,۴۳	پاسخگوی نیازهای جامعه			
۹,۴۲	۰,۵۰	توجه به موضوعات و مضامین			
۷,۱۳	۰,۳۷	توجه به تغییر دانش آموز			
۷,۲۷	۰,۴۳	توجه به تغییر مدرسه			
۴,۵۶	۰,۵۸	توجه به تغییر معلم			
۲۰,۷۳	۰,۷۲	توانایی معلم در به کارگیری منابع و محتوای آموزشی	۴,۵۳	۰,۳۴	نحوه دسترسی به منابع یادگیری، محتوا، مواد درسی، موضوعات و مضامین (C2)
۳,۱۲	۰,۴۵	تجسم منابع دیداری در به کارگیری منابع یادگیری			
۳,۷۳	۰,۳۹	استقلال برای تالیف محتوای درسی و آموزشی			

۶,۲۲	۰,۳۴	انعطاف پذیری شرایط محیطی و اجتماعی			
۶,۶۳	۰,۳۷	به کارگیری تکالیف نوشتاری برای یادگیری دانش آموزان			
۳,۹۹	۰,۴۵	گسترش قدرت درک و تخیل			
۳,۳۶	۰,۳۵	یادگیری مادام العمر			
۳,۹۲	۰,۳۸	سطح علمی مواد تعلیمی متناسب با نیاز دانش آموز			
۲,۹۷	۰,۴۷	توجه به فناوری			
۶,۶۷	۰,۳۶	درک و شناخت از شیوه های استفاده و به کارگیری منابع			
۲۰,۷۳	۰,۷۲	توانایی های ذهنی-جسمی			
۳,۱۸	۰,۳۹	ابزارها و تکنولوژی و تقویت ارتباط و تعامل			
۳,۲۳	۰,۳۶	توجه به فکر بصری			
۱۵,۷۲	۱,۴۹	ایجاد انگیزه و ترغیب در تولید محتوا			
۳,۲۳	۰,۵۵	ارزش های حاکم بر جامعه			
۲,۶۴	۰,۵۴	توجه به اصول اخلاقی			
۲,۲۷	۰,۴۹	تقویت رشد فردی و اجتماعی			
۳,۱۸	۰,۵۷	موازی سازی دروس مختلف			
۴,۶۴	۰,۳۱	توسعه فعالیت های خلاق			
۳,۷۲	۰,۳۴	انعطاف پذیری در فضای کلاس درس	۷,۴۳	۰,۴۰	تعیین وسازماندهی فرصت های یادگیری (C3)
۴,۳۵	۰,۳۵	مرتبط کردن یادگیری معنی دار دانش آموزان با زندگی واقعی			
۳,۱۸	۰,۳۱	پرورش انضباط ذهنی در دانش آموزان			
۴,۱۰	۰,۴۱	مشارکت فعال دانش آموزان در فرایند یادگیری			
۳,۲۳	۰,۳۶	سمت دهی یادگیری فعال دانش آموزان			
۴,۵۶	۰,۳۶	انتخاب محتوا در جریان یادگیری از سوی معلم و دانش آموز			

۴,۳۸	۰,۳۸	توانایی‌های فنی معلم درس‌سازماندهی			
۳,۳۹	۰,۳۹	درک و شناخت شیوه‌های یادگیری و کاهش اضطراب			
۱۴,۸۱	۱,۴۶	توسعه ی فرایندهای فکری ویادگیری			
۳,۵۶	۰,۳۳	برنامه ریزی مشارکتی توسط دانش آموز ومعلم			
۱۱,۵۵	۰,۴۴	نقش نظارتی معلم			
۳,۳۷	۰,۴۶	گسترش فرهنگ درگیری در یادگیری			
۲,۹۱	۰,۵۷	ابعاد روان شناختی تدریس			
۵,۳۷	۰,۳۶	تناسب با زمان وفضای آموزشی			
۳,۳۴	۰,۳۱	توسعه زبان و ارتباطات			
۲,۵۶	۰,۴۳	تجربه وتخصص معلمان موجب کاهش اضطراب			
۷,۳۴	۰,۳۹	تفکر خلاق دربین دانش آموزان و معلمان			
۲,۸۱	۰,۴۹	ضرورت انتقال راحت پیام بین یادگیرندگان و معلم	۸,۵۵	۰,۵۲	شیوه‌های یادگیری - یاددهی و روش‌های آموزشی (اشکال یادگیری) (C4)
۲,۶۶	۰,۵۴	توجه به شرایط ونشانه‌های متنوع آموزشی			
۵,۳۹	۰,۴۱	انصاف وعدالت در به‌کارگیری روشهای تدریس با توجه به تفاوت‌های فردی			
۱۲,۱۸	۰,۴۸	متناسب با ارتباط با زندگی			
۷,۲۹	۰,۴۲	کاهش اختلاف بین موفقیت و توانایی			
۸,۰۲	۰,۴۳	مشارکت در بحث ها			
۳,۰۲	۰,۳۱	تلفیق محتوا ومهارتها			
۳,۳۸	۰,۳۲	گسترش رشد فردی واجتماعی			
۷,۵۶	۰,۴۶	تربیت شهروندی			
۶,۵۴	۰,۳۷	زیبائی‌شناسی	۴,۳۷	۰,۳۲	عوامل مربوط به شایستگی‌های انسانی (فرا درسی)
۶,۶۰	۰,۴۳	رشد سیاسی			
۷,۲۲	۰,۴۷	سواد زیست محیطی			

۶,۷۹	۰,۳۸	رشد صلاحیت‌های شخصیتی			(C5)
۴,۹۲	۰,۴۸	تربیت محوری			
۴,۵۸	۰,۳۸	تربیت اسلامی			
۹,۲۵	۰,۳۴	افزایش سطح زندگی			
۹,۹۵	۰,۳۱	بکارگیری ارزش‌ها و الگوهای رفتاری			
۵,۰۵	۰,۵۸	توجه به توان ذهنی - جسمی دانش‌آموز			
۵,۳۵	۰,۳۴	استفاده از تجربیات دانش‌آموزان			
۲,۳۷	۰,۴۳	توجه به بازخوردهای مناسب از نتیجه ارزیابی			
۷,۰۵	۰,۳۹	بکارگیری راهبردها و ابزارهای گوناگون			
۵,۳۸	۰,۳۸	راهکارهایی برای نظارت برنامه درسی			
۲,۳۳	۰,۴۴	تدوین طرح‌های متنوع و مناسب	۴,۸۰	۰,۳۶	ارزشیابی دربررسی تحقق اهداف (C6)
۵,۳۰	۰,۴۴	تناسب راهبردهای ارزشیابی با اهداف یادگیری			
۲,۰۰	۰,۴۹	توجه به منابع و مواد آموزشی عادلانه			
۷,۷۳	۰,۴۳	استفاده از معلمان در تالیف کتب درسی			
۸,۴۲	۰,۴۵	رشد ابعاد عاطفی دانش‌آموزان			
۹,۹۶	۰,۵۸	توسعه رشد فردی			
۵,۳۵	۰,۳۰	توجه به تجربیات یادگیری دانش‌آموز			

علاوه بر این، در این پژوهش جهت بررسی وضعیت هریک از متغیرها، از آزمون t تک‌نمونه استفاده شده است. در این آزمون بررسی می‌شود. آیا میانگین دیدگاه یا امتیازات یک گروه از عدد معینی که معمولاً برابر میانگین حداکثر امتیازات است، بیشتر است یا خیر. فرض صفر حاکی از آن است که میانگین امتیازات به دست آمده از میانگین فرضی آزمون کمتر است. ادعای آزمون (فرض بدیل) نیز آن است که میانگین امتیازات به دست آمده از میانگین فرضی آزمون بیشتر است؛ اما فقط اتکا به مقدار میانگین از نظر

آماري صحيح نيست. بايد بررسي شود آيا ميانيگين مشاهده شده معنادار است يا خير. اين آزمون در سطح خطاي ۵٪ انجام مي‌شود. خروجي اين آزمون به شرح جدول زير است:

جدول ۶: نتايج آزمون t تک نمونه

متغير	ميانيگين	معناداري	آماره آزمون	حد پايين	حد بالا
C1	۳,۵۵	۰,۰۰۰	۱۴۹,۱۸۷	۳,۵۰۷	۳,۶۰۰
C2	۳,۴۹۱	۰,۰۰۰	۱۱۷,۴۴۴	۳,۴۳۲	۳,۵۵۰
C3	۳,۶۶۱	۰,۰۰۰	۱۳۹,۵۶۴	۳,۶۱۰	۳,۷۱۳
C4	۳,۶۸۷	۰,۰۰۰	۱۲۵,۵۰۷	۳,۴۹۲	۳,۶۰۴
C5	۳,۶۸۷	۰,۰۰۰	۱۳۱,۰۶۷	۳,۶۳۱	۳,۷۴۲
C6	۳,۶۸۵	۰,۰۰۰	۱۲۶,۵۱۵	۳,۶۲۷	۳,۷۴۲

بر اساس نتايج جدول فوق، ميزان معناداري براي تمامي متغيرهاي تحقيق ۰,۰۰۰ و کمتر از ۰,۰۵ است که مي‌توان گفت معنادار است. همچنين ميزان آماره آزمون براي تمامي متغيرها بيشتر از ۱/۹۶ محاسبه شده است. با توجه به اينکه در اين تحقيق از طيف ۵ درجه ليکرت استفاده شده است، مي‌توان گفت وضعيت تمامي شاخص‌ها براي اعضاي جامعه مطلوب است.

سؤال اصلي: مدل سازي برنامه درسي مکعبی برای سیستم آموزشی ایران چگونه است؟
 با تکیه بر بررسی‌های صورت‌گرفته، مدل نهایی پژوهش به‌صورت شکل زیر ارائه می‌گردد.

شکل ۳ مدل نهایی پژوهش

آیا برنامه درسی مکعبی برای سیستم آموزشی ایران از اعتبار لازم برخوردار است؟ برای بررسی برآزش مدل نهایی، پرسش نامه سنجش مدل برای تعیین درجه تناسب مدل به صورت طیف پنج درجه‌ای تنظیم و در اختیار ۱۵ نفر از متخصصان این حوزه قرار داده شد. سپس داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از آزمون تی تک نمونه‌ای مورد ارزیابی قرار گرفت که نتایج آن در جدول زیر قابل مشاهده است:

جدول ۶: نتایج آزمون تی تک‌نمونه‌ای برای تعیین درجه تناسب مدل پیشنهادی جهت ارائه مدل نهایی

میانگین مورد انتظار = ۳						
ردیف	آیتم	سؤالات	میانگین	انحراف معیار	آماره آزمون	معناداری
۱	تطبیق	آیا مفاهیم از داده‌های بررسی شده تولید شده است؟	۳,۷۸	۰,۴۴۶	۶,۲۰۷	۰,۰۰۰
۲	قابلیت فهم	آیا مفاهیم تشخیص داده می‌شوند و به شکل کلی نظام‌مند به هم مرتبط شده‌اند؟	۳,۷۴	۰,۵۳۲	۱۳,۸۶	۰,۰۰۰
۳		آیا مقوله‌ها به خوبی تدوین شده‌اند؟	۳,۸۹	۰,۴۳۳	۶,۰۲۳	۰,۰۰۰
۴	قابلیت تعمیم	آیا نظریه چنان تبیین شده که تغییر شرایط متفاوت را در نظر بگیرد؟	۳,۸۵۳	۰,۴۲۰	۹,۶۴۷	۰,۰۰۰

۰,۰۰۰	۵,۴۴۳	۰,۴۸۶	۳,۹۳	آیا شرایط کلان‌تری که ممکن است بر پدیده مورد مطالعه اثر گذارد، تشریح شده است؟		۵
۰,۰۰۰	۶,۲۱۲	۰,۴۶۳	۳,۶۹	آیا یافته‌های نظری با اهمیت به نظر می‌رسند؟	کنترل	۶

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد در تطبیق، آماره t محاسبه شده (۶,۲۰۷) در سطح ۰,۰۱ معنادار است. مقایسه میانگین این جزء از مدل (۳,۷۸) با میانگین مورد انتظار نشان می‌دهد که تطبیق مدل از نظر متخصصان دارای اعتبار است و با اطمینان ۹۹ درصد مورد تأیید قرار گرفته است. در رابطه با سؤالات قابلیت فهم، قابلیت تعمیم، کنترل، نیز آماره t محاسبه شده برای هر دو سؤال در سطح ۰,۰۱ معنادار و میانگین مشاهده‌شده در هر یک از این دو سؤال از میانگین مورد انتظار (۳) بالاتر است؛ لذا از نظر متخصصان جزء کنترل مدل محسوب می‌شود.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌گونه که بیان شد، این پژوهش با هدف طراحی الگوی برنامه درسی با تأکید بر مدل مکعبی برای سیستم آموزشی ایران شکل گرفته است. بنابراین در ابتدا به بررسی عمیق ادبیات موضوع و پژوهش‌های انجام شده داخلی و خارجی پرداخته شد تا مبانی اولیه در تدوین پیش فرض‌های لازم برای شناسایی مبانی نظری تحقیق فراهم شود. در ادامه به بررسی روش تحقیق پرداخته شد. بررسی‌ها نشان داد پژوهش حاضر از نظر هدف در حیطه تحقیقات کاربردی می‌باشد. از سوی دیگر با توجه به اینکه در این پژوهش از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و نیز روش‌های میدانی نظیر پرسش‌نامه استفاده شده است، می‌توان بیان کرد که پژوهش حاضر بر اساس ماهیت و روش، یک پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است. روش‌های گردآوری اطلاعات در این پژوهش به دو دسته کتابخانه‌ای و میدانی تقسیم شد. در خصوص گردآوری اطلاعات مربوط به ادبیات موضوع و پیشینه پژوهش از روش‌های کتابخانه‌ای و جهت گردآوری اطلاعات برای پاسخ به سؤالات پژوهش از روش میدانی استفاده شد. در این پژوهش برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از دو روش کیفی و کمی استفاده شده است. در ابتدا و در بخش کیفی با تکیه بر تکنیک فراترکیب به شناسایی مولفه‌های تحقیق پرداخته شد. سپس جهت غربال‌گری شاخص‌ها از تکنیک دلفی استفاده شد. در نهایت جهت برآزش مدل از

تحلیل عاملی تاییدی استفاده شد و در نهایت برازش مدل مورد بررسی قرار گرفت و مدل نهایی ارائه گردید.

در هر جامعه‌ای آموزش و پرورش به عنوان یکی از مهم‌ترین بسترها و عرصه‌های اجتماعی شکوفایی استعدادها و قابلیت‌های فردی و اجتماعی افراد شناخته می‌شود. در هر جامعه، افراد از کودکی با این نهاد اجتماعی در ارتباط هستند. در فضای گسترده‌ی آموزش و پرورش، تغییرات و تحولات اساسی در ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی شکل می‌گیرد.

هم‌زمان با نهادینه شدن نقش و اهمیت تعلیم و تربیت در توسعه جوامع و بالندگی نسل جوان و نوجوان، تلاش‌های بسیاری برای قانونمند کردن این فرایند خطیر آغاز شد و تعلیم و تربیت به انشعابات متعددی تقسیم گردید. در این میان برنامه‌های درسی به‌عنوان قلب نظام تعلیم و تربیت و ابزاری در جهت تحقق اهداف آموزش و پرورش مورد توجه بیش از پیش قرار گرفت. و بدین ترتیب برنامه ریزی درسی به یکی از حوزه‌های تخصصی و در عین حال بحث‌انگیز تعلیم و تربیت مبدل گردید. برنامه درسی به‌عنوان یکی از ستون‌های الزامی سازه علوم تربیتی نقش بی بدیلی در عملکردهای تربیتی داشته است. و حتی پا را از قلمرو رسمی بودن بیرون گذاشته، فرایندهای غیر رسمی را در بر گرفته است. برنامه درسی، به منزله ظرف و ظرفیتی در نظر گرفته شده است که کارکردهای چندگانه پیدا کرده و در صدد بر آمده تا همه اتفاق‌های آموزشی آشکار و پنهان و شکل عملی شدن انتظارات و مقاصد آموزشی را در خود جای دهد. برنامه درسی به منزله یک فرایند، می‌خواهد مسیری باشد که آغاز و پایان جریان یادگیری و آموزش را به‌هم پیوند دهد. برنامه درسی امروز باید هدف آموزش و پرورش برای آینده باشد. اگر برنامه درسی عمدتاً به عنوان مجموعه‌ای از موضوعات دیده شود و وظیفه مربیان این است که مطالب را به فراگیران برسانند، تردید زیادی وجود دارد که آیا جوانان برای بسیاری از خواسته‌های موجود در آینده آینده کافی هستند. برنامه درسی باید از خصوصیات مختلف شخصی که در آینده ضروری است و استراتژی‌های یاددهی یادگیری که ممکن است بخشی جدایی ناپذیر از برنامه درسی باشد، استقبال کند در این راستا مدل‌های متفاوتی مطرح شد. اما اغلب پژوهشگران معتقدند که در طراحی برنامه درسی باید ابعاد متفاوتی در نظر گرفته شود. در این راستا مدل سه‌بعدی

برنامه درسی مدنظر قرار گرفت. الگوی مکعبی (سه بعدی) برنامه درسی یک دیدگاه مترقی نسبت به برنامه درسی است که توسط رگ مطرح شده است. این مدل چند بعدی بوده و هر بعد اندازه‌های متفاوت از سایر ابعاد دارد با تکیه بر این مدل علاوه بر سه بعد مطرح شده در مدل سه بعدی راگ، ابعاد جدیدتری نیز در پژوهش حاضر شناسایی و در قالب مدل پژوهشی ارائه شد. در نتیجه پژوهش حاضر شامل ۶ بعد است که عبارت‌اند از: میزان توجه و تاکید برنامه درسی مدل مکعبی به نیازها و اهداف آموزشی، نحوه دسترسی به منابع یادگیری، محتوا، مواد درسی، موضوعات و مضامین، تعیین و سازماندهی فرصت‌های یادگیری، شیوه‌های یادگیری-یاددهی و روش‌های آموزشی (اشکال یادگیری)، عوامل مربوط به شایستگی‌های انسانی (فرا درسی) و در نهایت ارزشیابی در بررسی تحقق اهداف. از آنجا که مدل ارائه شده در پژوهش حاضر ابعاد گسترده‌ای را پوشش داده است می‌توان آن را به عنوان یک مدل جامع معرفی کرد.

در راستای یافته‌های پژوهش، استفان (۲۰۲۰) در مطالعه خود برنامه درسی مکعبی عمودی را یک مدل برنامه درسی جایگزین برای برنامه درسی فعلی استرالیا را پیشنهاد می‌کند، که با روش تفکر سیستم پشتیبانی می‌شود. یک مدل بسیار انعطاف پذیر است که یادگیری فراشناختی و ارزیابی تکوینی (تشخیصی) را به عنوان یک پیوستار توسعه تقویت می‌کند. صفایی و همکاران (۱۳۹۹) هم در پژوهشی نشان می‌دهند بر اساس الگوی برنامه درسی طراحی شده مهارت‌های تفکر خلاق بر پایه سه مولفه اصلی دانش، نگرش و مهارت برای کودکان دبستانی تجدیدنظر در برنامه‌های معمول آموزش دانش‌آموزان و توجه بیشتر به عامل خلاقیت در برنامه‌های آموزشی ضرروت دارد. پژوهش غلامیان و همکاران (۱۳۹۹) نیز نشان داد که از رویکردهای یاددهی - یادگیری رشد حرفه‌ای استفاده از روش تدریس تلفیقی تربیت اجتماعی کودکان از درجه اهمیت و مورد استقبال بیشتری برخوردار بوده و با استفاده از روش همسال سنجی و نظرخواهی از والدین در ارزشیابی تربیتی فراگیران و اصطلاح روش‌های یادگیری و استفاده از راهبردهای یادگیری مشارکتی، تدریس تیمی، روش‌های حل مسئله، اکتشافی، پروژه، بحث و گفتگو و یادگیری خودهدایتی براساس رویکردهای سازنده گرایی و سایر رویکردهای ارائه شده در الگو و انجام فعالیت‌های شبیه‌سازی شده، کمترین ارزش را در این عنصر داشته است.

بی تردید هرگونه مطالعه و فعالیت پژوهی در زمان اجراحالی از چالش و مشکل نیست این پژوهش نیز مستثنی نبوده است و انجام آن با محدودیت‌های مواجهه بوده که در ادامه به آن اشاره می‌گردد.

- به دلیل شیوع بیماری بیماری کوید ۱۹، و گستردگی و پراکندگی جامعه آماری امکان برقراری ارتباط حضوری پژوهشگر با پاسخ‌دهندگان در زمان تکمیل پرسش‌نامه ها وجود نداشت و پرسش‌نامه‌ها به صورت الکترونیکی در اختیار افراد نمونه پژوهش قرار گرفت و احتمال برداشت اشتباه یا تفهیم نادرست سؤالات از طرف پاسخ‌دهندگان وجود داشت.

- نقش متغیرهایی همچون ویژگی روان‌شناختی معلمان در مدل این تحقیق به عنوان تعدیلگر مدنظر قرار نگرفته است.

- نقش فرهنگ مدرسه در این مدل به عنوان متغیر تعدیلگر مدنظر قرار نگرفته است.

پیشنهادهای حاصل از نتایج

دانش‌آموزان امروز، پدران و مادران آینده هستند و تربیت نسل‌های آینده در دست‌ان آنهاست. تنها تسلط بر مباحث علمی و دانش به روز نمی‌تواند پاسخگوی نیازهای جوامع باشد. در این راستا پیشنهاد می‌شود در طراحی محتوای درسی و کتب، علاوه بر نیازهای علمی دانش‌آموزان به مباحث مربوط به زندگی و آینده دانش‌آموزان توجه شود. همچنین برنامه‌های فوق درسی برای تربیت دانش‌آموزان طراحی شده و در نظر گرفته شود.

- از آنجا که جامعه نیازمند افرادی است که در راستای علم‌آموزی پیشرو و کوشا باشند، پیشنهاد می‌شود برنامه‌های درسی به گونه‌ای طراحی شوند که دانش‌آموزان را به تحقیق و پژوهش علاقه مند کنند. پیشنهاد می‌شود برنامه‌ها و محتوای آموزشی در خورد نیازهای پژوهشی دانش‌آموزان بوده و کلاس‌ها و برنامه‌های پژوهشی مقدماتی برای دانش‌آموزان در نظر گرفته شود.

- با توجه به همه‌گیری استفاده از شبکه‌های مجازی و دسترسی دانش‌آموزان به این فضاها، دیده شده که کودکان از سنین پایین به فرهنگ‌های سایر جوامع گرایش پیدا می‌کنند. در این راستا پیشنهاد می‌شود برنامه‌های درسی با هدف تقویت فرهنگ دینی و ملی کشور طراحی شود. در این راستا پیشنهاد می‌شود از برنامه‌های جذاب و مهیج برای جلب توجه و تصویرسازی مناسب در ذهن دانش‌آموزان استفاده شود.

تعارض منافع: هیچ گونه تعارض منافی بین نویسندگان این مقاله وجود ندارد.

قدردانی

پژوهشگران وظیفه خود می‌دانند از تمام کسانی که با صبر و حوصله فراوان در زمینه تکمیل پرسش‌نامه‌های این پژوهش همکاری کرده‌اند، کمال تشکر و قدردانی را به عمل آورند.

منابع

احمدی دستجردی، مهناز؛ رشادت جو، حمیده؛ قورچیان، نادرقلی و محمدداوودی، امیرحسین. (۱۳۹۹). ارائه مدل تربیت شهروندی ویژه دانش آموزان دوره ابتدایی. آموزش در علوم انتظامی، ۷(۲۶)، ۴۴۵-۴۱۲.

20.1001.1.23829613.1399.8.29.12.8

امیرزاده، سید علی؛ صفاریان، سعید و عنایتی، ترانه. (۱۳۹۹). شناسایی شاخصها و مولفه‌های الگوی فلسفی تربیت بدنی مبتنی با رویکرد تربیت اخلاقی. آموزش در علوم انتظامی، ۸(۲۸)، ۱۵۴-۱۳۴.

20.1001.1.23829613.1399.8.31.3.3

ترک زاده، جعفر، کشاورزی، فهیمه (۱۴۰۰). چارچوب تبیینی وجود تحلیلی انواع اثربخشی برنامه‌های درسی آموزش عالی براساس رویکرد راهبردی: یک مطالعه کیفی، آموزش در علوم انتظامی، ۱۱-۳۹ (۳۳) ۹

10.22034/TPS.2021.96939

دهقانی، مرضیه؛ دیالمه، نیکو؛ خوش صفت، سکینه. (۱۳۹۷). تبیین اهداف برنامه درسی مدرسه شاد براساس آموزه‌های اسلامی. علوم تربیتی از دیدگاه اسلام. ۱(۱۰): ۲۹-۵.

10.30497/EDUS.2018.69071

رستمی، ثریا. (۱۴۰۰)، بررسی رابطه‌ی ابعاد برنامه‌درسی‌پنهان با خودانضباطی دانش‌آموزان. رویکردی نو در علوم تربیتی، ۹، ۱۱-۷

10.22034/NAES.2021.266912.1093

صفایی، نصرت؛ زارعی، اقبال؛ سماوی، سید عبوالوهاب. (۱۴۰۰). طراحی و اعتباربخشی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مهارت‌های تفکر خلاق برای دانش‌آموزان دوره ابتدایی. فناوری آموزشی، ۱۵(۳)، ۵۹۰-۵۷۹

10.22061/JTE.2019.5241.2191

عمویی، فتانه، رضایی، محمد صادق، ملکزاده، رویا. و محمودی، الهه. (۱۳۹۶). مروری بر تدوین طرح درس در آموزش علوم پزشکی ایران، ضرورتها و چالشها. تعالی بالینی، ۷(۲)، ۶۴-۷۶.

غلامیان، رضا؛ هاشمی، احمد؛ ماشینی، علی اصغر؛ بهروزی، محمد. (۱۳۹۹). روش‌های یاددهی - یادگیری برنامه درسی تلفیقی تربیت اجتماعی در دوره ابتدایی. تحقیقات

مدیریت آموزشی، ۱۱(۴۴)، ۱۵-۲۶

https://jearq.riau.ac.ir/article_1744.html

قاسم پور خشکرودی، الهه. (۱۴۰۰). ارائه الگوی تدریس با رویکرد نوین در جهت آموزش تلفیقی. پژوهش در آموزش کلاس‌های تلفیقی و چندپایه، ۱، ۲۰-۸
 مهرمحمدی، محمود. (۱۳۹۳). برنامه درسی: نگاه‌ها، رویکردها و چشم اندازها. تهران: سمت
 نظری، صدیق؛ جعفری نیا، غلامرضا؛ گرگین، باقر و ماهینی، انسیه. (۱۳۹۹). شناسایی شاخص‌ها و مولفه‌های برنامه درسی آموزش خانواده مبتنی بر بهبود سبک زندگی دانش‌آموزان و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی. سبک زندگی اسلامی با محوریت سلامت، ۴(۲)، ۱۱۱-۱۰۱

<http://islamiclifej.com/article-1-639-fa.html>

مهنام، ژیلا؛ مهدی زاده، امیرحسین؛ شعبانی، حسن؛ سلیمی، جمال و عراقیه، علیرضا. (۱۴۰۰). تدوین استراتژیهای آموزشی برای توسعه تفکر انتقادی در برنامه درسی دوره اول متوسطه. آموزش در علوم انتظامی، ۹(۳۲)، ۶۸-۴۱
 یعقوبی، محمد حیدر؛ عسگری، علی؛ عباسی، عفت و نیکنام، زهرا. (۱۳۹۸). جستاری در طراحی الگوی مفهومی برنامه درسی: رویکردی سنتز پژوهانه. راهبردهای آموزشی، ۱۲(۱)، ۱۰۱-۹۲

10.29252/edcbmj.12.01.12

Arslan, G., & Coşkun, M. (2020). Student subjective wellbeing, school functioning, and psychological adjustment in high school adolescents: A latent variable analysis. *Journal of Positive School Psychology*, 4(2), 153-164.

DOI: <https://doi.org/10.47602/jpsp.v4i2.231>

Çetintaş, R., Burun, Z., Cansu, T. Ü. R. K., & Tamer, Ö. (2018). Structure and Characters of Cubic Curriculum. *Educational Reflections*, 2(2), 11-24.

<http://dergipark.gov.tr/eduref>

Grimus, M. (2020). Emerging technologies: Impacting learning, pedagogy and curriculum development. In *Emerging technologies and pedagogies in the curriculum* (pp. 127-151). Springer, Singapore.

https://doi.org/10.1007/978-981-15-0618-5_8

Moodley, D. (2021). Towards Education for 21st Century Democratic Citizenry-Philosophical Enquiry Advancing Cosmopolitan Engagement (PEACE) Curriculum: An Intentional Critique.

<https://journal.viterbo.edu/index.php/atpp/article/view/1208/1014>

Roberts, N. (2021). The school curriculum in England.

Rupainienė, V. (2006). Initiation of Cubic Curriculum by Primary School Community: How to Escape Possible Barriers?. *Social Sciences* (1392-0758), 51(1).

https://scholar.google.com/scholar?hl=en&as_sdt=0%2C5&q=Rupainien%C4%97%2C+V.+%282006%29.+Initiation+of+Cubic+Curriculum+by+Primary+School+Community%3A+How+to+Escape+Possible+Barriers%3F.+Social+Sciences+%281392-0758%29%2C+51%281%29.&btnG=Spain, S. (2020). An Alternative Australian Curriculum Model: Vertical Cubic Curriculum. *Learning and Teaching*, 9(1), 67-89.

<https://doi.org/10.7459/lt/9.1.06>

Stephan, E. A., Stephan, A. T., Martin, B. A., & Miller, M. K. (2021, July). Exploring Engineering: Peer-sharing Presentations in First-year Engineering Curriculum. In 2021 ASEE Virtual Annual Conference Content Access.

<https://peer.asee.org/exploring-engineering-peer-sharing-presentations-in-first-year-engineering-curriculum>

VanTassel-Baska, J., & Baska, A. (2021). Curriculum planning & instructional design for gifted learners. Routledge.

<https://api.taylorfrancis.com/content/books/mono/download?identifierName=doi&identifierValue=10.4324/9781003234050&type=googlepdf>

